

Peter Selg: Musíme umlknout?

O podivném zacházení s životem a dílem Rudolfa Steinera

„Kontinuita práce, a to i ve vnějších formách, má být zachována, aby nedošlo k rozštěpení a nemohlo dojít k odtržení anthroposofické moudrosti od osobnosti Dr. Steinera. Neboť tak by byla jedinou jeho vlastní slova: Já mám opustit jen fyzický svět, ale podaří-li se odpůrčím mocnostem Anthroposofie i ode mne odtrhnout, v tom smyslu, že učení bude dáno širokým masám, bez povědomí o mně, tak že zpovrchní, pak se stane to, čeho chtěly dosáhnout ahrimanské bytosti.“

Ita Wegmanová, „Členům“ 28. června 1925

V čase, který nabývá v globálním měřítku stále apokalyptičtějších rysů a ve kterém se nejen existenciální ohrožení jednotlivců a celé společnosti, ale i bytostné hledání pomoci a orientace stále stupňuje, přichází anthroposofické hnutí nejen s tendencí, prezentovat sebe sama ve stále zřetelnějším odvrácení od Rudolfa Steinera a jeho díla, ale dokonce i se snahou nejnítějnější životní impulsy Rudolfa Steinera zastřít, když ne s těžkými následky paralyzovat. „Musím umlknout?“ ptal se Rudolf Steiner na konci 19. století. Způsobíme nyní jeho „zmlknutí“ z duchovního světa?

Souvisejících prohlášení, dohod a výzev od vůdčích osobností Anthroposofické společnosti a hnutí je stále více, objevují se stále častěji a jsou už dávno reálně uskutečňovány: Máme mít odstup od Rudolfa Steinera a jeho díla, v interních pracovních setkáních, ale i ve veřejné prezentaci Anthroposofie máme Steinera citovat málo a nebo vůbec. Steiner a tím i primární Anthroposofie lidi (především mladé) nezajímá a nikam nevede. Steinerovy knihy se špatně prodávají, lidé je už neumějí číst ani poslouchat; moderna je alergická proti referujícím citátům a každý kdo se vrací k osobě historického zakladatele ohrožuje další existenci anthroposofických institucí, domů a nakladatelství a udělá proto lépe, když se s moderním, otevřeným přístupem sociálně přiblíží světu kolem a bude se pluralitně zabývat současnými kulturními a duchovními proudy. Nedogmaticky a otevřeně, s pochopením pro očekávání a touhy lidí, kterým vyjde až do vnějších forem přinejmenším na půlcesty vstříc.

Výzvy civilizace

Goetheanum, ale i celá řada jiných institucí a zařízení mají jasně vymezený pracovní úkol – proniknout a darovat světu životní dílo Rudolfa Steinera. Co Rudolf Steiner na základě desetiletí trvajících duchovně vědeckého výzkumu odhalil a v důsledcích pro současné centrální otázky života a přežití, detailně popsal – od lékařství po zemědělství, od pedagogiky až k sociálním naukám – není ještě ani v náznaku zpracováno a lidem, nebo tak zvané „veřejnosti“, na odpovídající úrovni zprostředkováno. Kde jsou ty anthroposofické stranou předložené a Rudolfem Steinerem roku 1923 ještě jednou s velkou intenzitou požadované monografie, které by zaujaly kompetentní postoj k centrálním otázkám současné civilizace, k otázkám

antropologie, ekologie a kosmologie, a ve kterých by bylo na pozadí skutečně vědeckého vědomí a se znalostí problému ukázáno a přiblíženo bohatství Steinerových výroků v jejich reálně léčivé a do budoucnosti vedoucí perspektivě? Kdo může tvrdit, že Rudolf Steiner nebo centrální obsah Anthroposofie dnes nikoho nezajímá, když ani ta nejnmutnější práce – po které Rudolf Steiner tak často volal a k jejímuž vykonání dal řadu podnětů – není skoro vůbec vykonána? Kdo dokáže odhadnout, co by to pro veřejné vědomí znamenalo, kdyby jen třeba Steinerovy exemplární výklady k embryologii a tím k životu před zrozením, k otázce dědičnosti, k léčebné pedagogice, k nauce o zdraví a nemoci, k umírání a posmrtnému životu, k nauce o svátostech, nebo k vnitřní substanci nové pedagogiky (když ne přímo k tak speciálním problémům jako je BSE a MKS) byly předány veřejnosti ve vědecky i literárně vyvráté a přiměřené formě? Jak by dnes stál Rudolf Steiner před veřejným míněním a kde by stálo anthroposofické hnutí či Goetheanum, kdyby lidé odpovědní a placení za veřejnou práci Anthroposofické společnosti vynaložili všechny své síly a nesli publikace tohoto druhu i do neanthroposofických kruhů, do velkých a nádražních knihkupectví, na vědecké kongresy a „církevní sjezdy“, když ne rovnou do dnešního mediálního světa?

O nutném

vypracování duchovní substance

Pokud má člověk skutečný kontakt ke kulturním a akademickým kruhům, pak si všimne, že tyto kruhy naznačené a v sobě specificky kompetentní zpracování od Goetheana, anthroposofů a anthroposofických center očekávají – nejde jim ale o všeobecně kulturní a v sobě sama stále bezforemnější

„literární“ setkání, časopisy a reklamní sešity – nebo dokonce primárně „sociálně orientovaná setkání. Dojít na základě všech naznačených opomenutí a práce, která ležela desetiletí více méně ladem, k závěru, že Rudolf Steiner a jeho dílo není přiměřené dnešní době a veřejnost se o něj nezajímá, je stejně absurdní jako vyhané – jde o fatální sebezničující obrat a pokřivení skutečností. Že se nic nevyřeší autoritativním citováním vět a výroků Rudolfa Steinera

jako náhražky vlastního úsudku, je samozřejmé. Ve vědecké diskusi nejde o vyznání, ale o poznání skutečností, stejně jako o uznání Gerhardem Kienlem požadovaného vědomí ozdílu mezi tím, co stojí v souborném vydání Steinerova díla a tím kde stojím sám.

Ale právě tváří v tvář tomuto rozdílu je pro anthroposofické hnutí hlubší zájem o Rudolfa Steinera a o jeho dílo stále znovu nejnítěrnější a životně důležitou výzvou okamžiku. Mystéria života a díla Rudolfa Steinera se jak známo – ve svých prvních stupních – otevřou jen při dlouhém, intenzivním a stále pokračujícím studiu. Steinerovy knihy a kursy jsou a zůstanou při bližším studiu živými bytostmi. Ještě stále má smysl je vždy znovu a podrobně studovat a tím uchovat a pronést do budoucnosti duchovní substanci anthroposofických zařízení. („Při sanaci našich anthroposofických institucí musí být kladen důraz na anthroposofickou práci samotnou – jen tak mohou stát pevně ve světě.“ Gerhard Kienle, 1956.)

Ani niterný zájem o nejbližší spolupracovníky Rudolfa Steinera není nějakým biograficko-literárním koníčkem, nýbrž učí rozpoznat a pochopit, jak se Anthroposofie a michaelský proud na začátku 20. století postupně utvářel a projevoval. I tento zájem vede v posledku nutně zpět k Rudolfu Steinerovi a jeho dílu.

Předpoklady veřejného zájmu

Pokud jednotlivec vystoupí s výsledky svého úsilí o poznání života a díla Rudolfa Steinera před – interní či externí – veřejnost, pak může, navzdory všem poloofficiálním předpokladům a tvrzením zažít, že Steiner a centrální témata Anthroposofie u lidí nepřetržitě zajímají a že je dokáží v celé hloubce zaujmout – a to právě především také lidi mladé. Pokud oficiálními představiteli Anthroposofické společnosti a hnutí tato sociálně evidentní zkušenost není (a nebo již není) dána, pak by měli začít zkoumat jejich osobní vztah k Rudolfu Steinerovi a své schopnosti zastat interními a externími úkoly, které jsou před ně kladeny, a ne zpochybňovat samu „veřejnost“, či dokonce – v absurdním otočení perspektivy – hovořit o tom, že Rudolfa Steinera není aktuální.

Budoucnost anthroposofického hnutí a jeho ještě stále mnoha zařízení – až ke Goetheanu v Dornachu – bude záviset na tom, do jaké míry se podaří, nutný zájem o Rudolfa Steinera a jeho dílo spojit s úsilím o proniknutí a pochopení současných a budoucích vědeckých a dobových problémů. Stále znovu se opakující nárek nad malým zájmem o anthroposofické semináře a školy, nad posluchači přednášek, kteří nepřišli a nad klesajícím prodejem knih je třeba brát vážně – ale jen jako výzvu ke kritické reflexi vlastní činnosti a vlastních postupů, vlastních návyků a přání, možná i omezenosti svých schopností a osobního obzoru. Anthroposofie a Rudolf Steiner jsou zcela záležitostmi světa – pokud se v této situaci nepodaří sociální průlom, pak za to „per se“ jednoznačně nemohou „odpůrčí mocnosti“, nebo dokonce Steinerova neaktuálnost. Mnohem více to vše otevírá nové otázky na vlastní postup a individuální a sociální schopnosti v rámci našich interních kruhů. Rudolf Steiner naznačil i odpověď na tyto otázky, když hovořil o tendenci ho v rámci Anthroposofické společnosti „zamlčovat“, o následcích takového počínání byla řeč už roku 1918. („Pokud se nyní Anthroposofická společnost stále více vyvine k tomu mne zamlčovat – k čemuž se vyvíjí a co v ní vždy jako tendence žilo – pak to není osobní

ješitnost, když to zdůrazním“).

Práce v okultní návaznosti

O tom, jak důležitý je pro každou činnost na zemi vztah k zesnulým, hovořil Rudolf Steiner velmi důrazně poprvé o dva roky dříve. Tehdy, v prosinci 1916, upozornil curyšské posluchače na to, že svou vědeckou dráhu nezačal rozvinutím své vlastní teorie poznání, nýbrž rozvinul teorii Goetha, který zemřel 90 let před tím (1832). Existuje, říká Steiner, duchovní zákon, podle kterého mohou zesnulí začít působit do hlubin duší intuitivně nejdříve 30 let po své smrti. Pokud s nimi žijící hledají vědomý vztah, připravují jim cestu a chtějí z jejich ducha působit. Rudolf Steiner, který se od začátku 80tých let 19. století veřejně bezesbytku zasazoval za údajně neaktuálního Goetha, je nyní více než 78 let ve sféře nebes. S tímto pozadím má obracení se k jeho dílům a reprezentace anthroposofické duchovní vědy v důsledné orientaci na něj jasné důsledky: „Neuvěřitelného bude dosaženo, pokud se ve světě trochu více rozšíří ona nezištnost, se kterou se později žijící spojí se zemřelými a pokusí se kontinuitu evoluce zachovat opravdu vědomým způsobem. Ať už to je čisté spříznění volbou, nebo jde o karmou navozené jiné spříznění: spojení s těmi, kteří se pokoušejí seslat z duchovního světa paprsky svého působení, je, pokud je žijeme vědomě, něco nekonečně významného.“

Budoucnost anthroposofických institucí

Všechny anthroposofické instituce si v tomto smyslu musí položit otázku, v čích službách vlastně chtějí stát a působit. Na sebe sama zaměřené přežití anthroposofických středisek, firem a nakladatelství není žádným sebou samým opodstatněným a tudíž samozřejmým cílem – nýbrž je jím jen tehdy, pokud tato zařízení splňují svůj vlastní specifický úkol, pomáhat šíření a působení Anthroposofie ve světě. Pokud je někdo toho názoru, že nás jen upravené programy a domnělému(!) duchu doby odečtená témata, publikace nebo náměty a formy setkání činí schopnými přežít, pak by si měl přečíst závěť Ity Wegmanové, která připustila další existenci její kliniky po své smrti jen pod podmínkou, že myšlenky Rudolfa Steinera, které se staly základem celého podniku, budou i v budoucnu „věrně sledovány“ – jinak nařídila zrušení jí založené kliniky. V jednom dopise své spolupracovnici Madeleine van Deventerové napsala Ita Wegmanová vysvětlující: „Vše záleží na vnitřní náladě našich spolupracovníků, jak naše věc půjde dál. Chci vám vysvětlit, jak to myslím: Dr. Steiner mi opakovaně říkal, že se zabývá vážně otázkou (anthroposofickou) Společnost rozpustit. Když jsem se zeptala proč, protože jsem to nemohla pochopit, odpověděl mi: „Lidé nepřicházejí do Dornachu kvůli Anthroposofii, to je jen příjemný doplněk, nýbrž oni přicházejí, aby se viděli, aby měli hezký výlet, přijet a být tady se stalo samo sobě smyslem.“ Často na to a na mnohé další musím myslet! A analogie ke klinice je následující: Chceme se ke klinice chovat jako k dílu Dr. Steinera a mému, do kterého také další práce Dr. Steinera a má dále vplývá, a nebo se k ní budou lidé chovat jako k něčemu jsoucímu, jak se to právě hodí a je příjemné, i podle lidských vztahů, které právě jsou? Pokud bude to první ve všem žít, pak se klinice nemůže nic stát, pak by se nestalo nic ani Anthroposofické společnosti, kdyby lidé Anthroposofii více milovali... Co má být, to zůstane, a řešení se najdou, bude-li Dr. Steiner chtít, aby práce dále pokračovala.“